

Добрунік Т.П.

к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, Україна

ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

На сучасному етапі активізації ринкових відносин діяльність підприємницьких структур характеризується підвищенням ризикованості господарювання, яке змінюється під впливом дії чинників мінливого зовнішнього середовища, що негативно позначається на загальному фінансовому стані. В умовах світової фінансово-економічної діяльності, яка супроводжується неплатежами за товари (роботи, послуги), особливо зростає роль ефективного управління дебіторською заборгованістю.

Теоретичні та методологічні аспекти організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та політики управління знайшли відображення в наукових працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків, серед яких: І. Бланк, Ф. Бутинець, М. Білик, О. Іванілов, В. Завгородній, С. Голов, Т. Єдинак, М. Нашкерська, С. Кузнецова О. Сліпачук, Г. Москалюк, О. Костюник та ін. Деякі з них вважають, що серед основних причин кризового стану підприємства, які реально сприяють підриву економічної безпеки, є ведення некоректної політики управління дебіторською заборгованістю або зовсім у її відсутності. На думку інших дослідників, саме ефективне управління сприятиме забезпеченню стабільної діяльності підприємства, покращенню його платоспроможності та рівня ліквідності.

Для прийняття управлінських рішень важливе значення має повнота і об'єктивність інформації, пов'язаної з дебіторською заборгованістю, яка

формується за даними бухгалтерського обліку. Дебіторська заборгованість є невід'ємним супутником відстрочки платежу, тому для підприємницьких структур удосконалення обліку та управління дебіторською заборгованістю є однією з найбільш актуальних тем та необхідною умовою для ефективного розвитку. У системі управління особливого значення набуває ефективне використання облікової інформації, цінність якої визначається придатністю комплексно характеризувати діяльність сучасних підприємств з метою оцінки їх економіко-фінансового стану.

Виходячи зі стратегічно важливого значення стану дебіторської заборгованості на підприємстві для забезпечення нормальної фінансово-господарської діяльності, кожне підприємство має систематично проводити заходи щодо оптимізації процесу управління дебіторською заборгованістю. Для цього можуть застосовуватися різні методи, спрямовані на зниження ризиків і підвищення поточної ліквідності боргів.

З метою удосконалення обліку та управління дебіторською заборгованістю пріоритетними є наступні заходи.

1. Запровадження кредитної політики. Для управління дебіторською заборгованістю підприємство має сформувати кредитну політику, що дає змогу максимально ефективно використовувати дебіторську заборгованість як інструмент збільшення продаж, і комплекс заходів, які спрямовані на зниження ризику виникнення простроченої або безнадійної дебіторської заборгованості. Перший блок (кредитна політика) за своєю суттю передбачає обґрунтований вибір типу кредитної політики підприємства щодо покупців продукції. Кредитну політику потрібно розглядати як стандартний набір процедур для того, щоб прийняти рішення, які з клієнтів повинні отримати кредит і на яких умовах, забезпечити дотримання умов кредиту та визначення умов надання знижки [1, с. 137]. В цілях ефективного управління дебіторською заборгованістю на підприємствах повинна розроблятися та здійснюватися особлива фінансова політика управління дебіторською заборгованістю або його кредитна політика по відношенню до покупців продукції [2, с. 329].

2. Запровадження системи надання знижок при достроковій оплаті.

Для активізації виплати покупцями заборгованості можна запропонувати призначити знижку своїм постійним контрагентам за умови оплати у встановлений термін. Надання знижок покупцям за дострокове одержання коштів сприятиме забезпеченню прибутку, який в будь-якому випадку буде значно більший, ніж сума наданої знижки. Такий спосіб погашення дебіторської заборгованості дуже розповсюджений у міжнародній практиці, де підприємства розробляють цілі системи знижок з метою збереження фінансових ресурсів [3, с.100]. Практика надання знижок при достроковій оплаті дуже широко використовується, оскільки така політика забезпечить прибуток на одержані достроково кошти, за рахунок залучення додаткової кількості покупців та зростання обсягу продажів. При наданні знижки замовникам з урахуванням дострокової оплати у підприємства зменшуються його поточні фінансові потреби за рахунок прискорення оборотності дебіторської заборгованості, що в свою чергу призводить до зростання обсягів продаж, а відтак і доходів підприємства, збільшення фінансового результату основної операційної діяльності.

3. Вдосконалення інформаційного забезпечення обліку дебіторської заборгованості.

Для прийняття управлінських рішень важливе значення має повнота, оперативність і об'єктивність облікової інформації, пов'язаної з дебіторською заборгованістю. З метою надання користувачам якісної бухгалтерської інформації про заборгованість підприємства, можна запропонувати додаткову оптимізаційну аналітичну форму обліку дебіторської заборгованості. Окрім надання детальної інформації про стан дебіторської заборгованості на підприємстві в розрізі по кожному дебітору дана відомість буде слугувати інформаційною базою для розрахунку рейтингової оцінки контрагентів.

4. Створення резерву сумнівних боргів. На сьогодні існує певна недосконалість моделей створення резерву сумнівних боргів. Відповідно до вимог П(С)БО 10 сума резерву сумнівних боргів визначається за одним із двох

методів: за методом абсолютної суми сумнівної заборгованості або методом застосування коефіцієнта сумнівності. Метод абсолютної суми сумнівної заборгованості прийнятний лише для підприємств з невеликою кількістю дебіторів. Метод використання коефіцієнта сумнівності доцільно використовувати лише для заборгованості, термін якої не перевищує року. Оскільки даний метод спирається лише на дані минулих періодів і може дещо не відповідати ситуації в майбутньому. Відтак, резерв повинен формуватись на базі експертних оцінок фінансового менеджменту підприємства і формуватись бухгалтерами підприємства, виходячи з реальних показників поточного та прогнозованого фінансового стану свого підприємства [4, с 30].

Для зменшення масштабів ризику несплати боргів необхідно:

- розробити комплекс заходів щодо постійного моніторингу потенційних дебіторів (оцінювання фінансового стану та платоспроможності, ринкової репутації, іміджу тощо).

- впроваджувати в практику управління лімітування дебіторської заборгованості як у загальних обсягах, так і у розрахунку на одного дебітора (існуючого чи потенційного) і періодично переглядати граничні суми. При цьому потрібно визначити оптимальний розмір дебіторської заборгованості, яка б надлишково не іммобілізувала фінансові ресурси підприємства і не створювала б перепон для забезпечення безперебійного процесу постачання, виробництва, реалізації та розрахунків підприємства за своїми зобов'язаннями;

- своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення фактичної дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування;

- вивчати фінансовий стан покупців для набуття впевненості щодо його платоспроможності;

- виробити процедуру стягування прострочених боргів [5, с.176].

Таким чином, з метою отримання повної й оперативної інформації про фактичний на даний момент стан та перспективу погашення заборгованості з

боку контрагентів доцільно забезпечити ефективну організацію цієї ділянки обліку, а саме:

- систематизувати інформацію щодо термінів погашення зобов'язань підприємствами-дебіторами з метою організації внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємстві;
- проводити моніторинг фінансового стану дебіторів і ефективність надання відстрочок платежів;
- створювати резерв сумнівних боргів та зазначити порядок його визначення в обліковій політиці підприємства;

Реалізація ефективної політики управління дебіторською заборгованістю підприємства повинна призвести до збільшення обсягів реалізації продукції, встановлення довготривалих господарських зв'язків, максимізації прибутку під час збереження ліквідності та платоспроможності підприємства, зниження рівня ризику і підвищення фінансової безпеки. Таким чином, за умови впровадження ефективної системи управління дебіторською заборгованістю підприємство на основі якісно сформованої облікової інформації підприємства спроможні досягти відповідного підвищення загальної ефективності господарювання та зростання прибутковості виробничо-господарської діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Нашкерська М.М. Управління дебіторською заборгованістю у структурі оборотного капіталу підприємства// Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: [зб. наук. пр.]/ відп. ред. О.Є. Кузьмін. – Л. : Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2009. – С. 136-140.
2. Бланк И. А. Управление активами / И. А. Бланк. – К.: «Ника-Центр», 2000. – 720 с.
3. Кузнецова С. А. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в умовах антикризового регулювання стану підприємств : [монографія] / С. А. Кузнецова. – Тернопіль: Тернопільська академія народного господарства. – 2004. – 256 с.
4. Костюнік О. В. Шляхи вдосконалення обліку дебіторської заборгованості // О.В. Костюнік, Л. Л. Турова, В. М. Ковтуненко /Агросвіт. – №6 – 2016. – С. 29-31
5. Москалюк Г.О. Облік та контроль дебіторської заборгованості: існуючі проблеми та шляхи їх вирішення // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – №721 – 2012. – С. 173 – 178.